

Na osnovu člana 97. stav 2. Zakona o zaštiti na radu – prečišćeni tekst (“Sl. List SRBiH”, broj 31/84 i 12/87), predsjednik Republičkog komiteta za rad i zašpošljavanje, u sporazumu sa predsjednikom Republičkog komiteta za energetiku i industriju, donosi:

**PRAVILNIK
O OPŠTIM MJERAMA ZAŠTITE NA RADU ZA GRAĐEVINSKE OBJEKTE NAMIJENJENE
ZA RADNE I POMOĆNE PROSTORIJE I RADNE PROSTORE**

I – OPŠTE ODREDBE

Član 1.

Ovim Pravilnikom propisuju se opšte mjere zaštite na radu, za građevinske objekte namijenjene za radne i pomoćne prostorije i radne prostore, u kojima se obavlja rad ili se povremeno zadržavaju radnici na radu.

Član 2

Pod građevinskim objektima, u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se objekti namijenjeni za radne i pomoćne prostorije i radne prostore sa pripadajućim instalacijama, uređajima ili površinama, u kojima radi, kreću se, ili zadržavaju radnici na radu.

Pod radnim prostorijama u smislu ovog pravilnika podrazumijevaju se prostorije u kojima se obavljaju proizvodni i drugi procesi rada, odnosno u kojima se kreću ili pretežni dio radnog vremena zadržavaju radnici na radu.

Pod pomoćnim prostorijama u smislu ovog Pravilnika, podrazumijevaju se prostorije koje služe za higijenske, sanitarne i druge potrebe radnika na radu.

Pod radnim prostorom u smislu ovog Pravilnika, podrazumijeva se radni prostor izvan radnih prostorija u kojem se obavlja rad, odnosno u kojem se kreću ili pretežni dio radnog vremena zadržavaju radnici na radu.

Član 3.

Mjere zaštite na radu, propisane ovim Pravilnikom, dužne su da provode ovlašćene organizacije udruženog rada koje izrađuju tehničku dokumentaciju za objekte namijenjene za radne i pomoćne prostorije, osnovne organizacije udruženog rada koje vrše projektovanje tehnoloških procesa, izvođači radova, investitori i korisnici tih objekata (u daljnjem tekstu: osnovna organizacija) i radni ljudi koji samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom sredstvima rada u svojini građana, građevinsko-pravna lica i građani ako koriste dopunski rad drugih lica (u daljnjem tekstu: poslodavac) i radnici čijim se dopunskim radom koriste.

Član 4.

Ako ovim Pravilnikom nisu propisane mjere zaštite na radu koje se odnose na građevinske objekte namijenjene za radne i pomoćne prostorije i radne prostore u kojima se obavlja rad ili se povremeno zadržavaju radnici na radu, primjenjivat će se odgovarajući propisi kojima se te mjere bliže uređuju.

II MJERE ZAŠTITE NA RADU

1. Lokacija građevinskih objekata

Član 5.

Raspored građevinskih objekata u krugu osnovne organizacije i raspored radnih i pomoćnih prostorija u tim objektima, odnosno radnih prostora izvan radnih i pomoćnih prostorija mora se izvršiti tako da radne i pomoćne prostorije i radni prostori ispunjavaju uslove propisane ovim Pravilnikom.

Član 6.

Građevinski objekti moraju se tako izvesti da se u radnim i pomoćnim prostorijama obezbijedi osvjjetljenje dnevnom svjetlošću i prirodna ventilacija.

Član 7

Izgradnjom vatrogasnih stepeništa, garaža, prostora za parkiranje automobile, skladišta, i drugih objekata, u krugu osnovne organizacije ne smiju se pogoršati uslovi rada u već izgrađenim radnim i pomoćnim prostorijama.

Član 8

Otvorena skladišta i deponije materijala iz kojih se pri manipulaciji zdvaja prašina, ne mogu se graditi na udaljenosti od najmanje 20 m od građevinskih objekata namijenjenih za radne prostorije, odnosno na udaljenosti od najmanje 30 m od građevinskih objekata namijenjenih za građevinske prostorije.

Član 9

U krugu osnovne organizacije, po pravilu obezbjeđuje se kružni tok saobraćaja koji mora biti povezan s javnim saobraćajnicama.

Član 10

Broj ulaza, odnosno izlaza u ograđeni krug osnovne organizacije mora biti u skladu sa brojem zaposlenih radnika i vremenom potrebnim za napuštanje radnih prostorija u slučaju opasnosti i nastanka elementarnih i drugih nepogoda (poplave, zemljotres, požar, eksplozija i dr.).

Za pristup u krug osnovne organizacije mora se obezbijediti glavni i pomoćni ulaz i izlaz.

Ulazna i izlazna vrata moraju imati odgovarajuće dimenzije koje obezbjeđuju nesmetan prolaz svim, pa i specijalnim vozilima u slučaju hitne intervencije.

Član 11

U svakom građevinskom objektu koji je namijenjen za radne prostorije potrebno je obezbijediti mogućnost provođenja evakuacije i spašavanja radnika u slučaju opasnosti od elementarnih i drugih nepogoda.

Dužina puta za evakuaciju radnika od mjesta rada do bezbjednog prostora u prizemnim objektima ne može biti veća od 50 m, a u objektima na sprat od 30 m, od najbližeg izlaza na stepeništu.

Građevinski objekti namijenjeni za radne i pomoćne prostorije dužine do 30 m i sa više od 3 sprata, moraju imati najmanje dva dovoljno udaljena stepeništa od kojih se jedno koristi za slučaj opasnosti od elementarnih i drugih nepogoda. Stepeništa moraju imati izlaze koji vode u slobodni prostor.

Kod otvorenih industrijskih postrojenja sa etažama, do visine od 30 m, treba obezbijediti jedno otvoreno stepenište na udaljenosti najviše 25 m od najudaljenijeg mjesta rada.

Član 12

Ako nije moguće obezbijediti provođenje evakuacije i spašavanja radnika na način utvrđen u prethodnom članu potrebno je obezbijediti pomoćne puteve za nužnu evakuaciju, (nužne izlaze).

Član 13

Put za evakuaciju treba da vodi do izlaza iz objekta ili do bezbjednog prostora u objektu, da bude jednostavan, dobro osvijetljen i bez slijepih krajeva.

Član 14

Objekti namijenjeni za radne prostorije, u kojima zbog tehnološkog procesa ili njihove namjene postoji povećana opasnost od eksplozije ili požara, projektuju se i izvode se na način kojim se obezbjeđuje odvođenje gasova, dima, toplote i drugih opasnih i štetnih materija kroz posebne otvore i drugo.

Član 15

Radne prostorije namijenjene za obavljanje administrativno-tehničkih i njima sličnih poslova, konstrukcioni biro, sale za sastanke i sl., treba, po pravilu, da budu smještene u posebnim građevinskim objektima.

Ako se radne prostorije iz prethodnog stava nalaze u istom građevinskom objektu u kome se nalaze i prostorije u kojima se vrše proizvodni procesi uz povećanu buku i vibracije moraju se izolovati u skladu sa zakonom i propisima donesenih na osnovu zakona.

Član 16

Radne prostorije u kojima se pri obavljanju proizvodnih procesa stvaraju štetni gasovi, lakši od vazduha, pare, prašina ili toplota, koji se ne mogu odgovarajućim sredstvima odstraniti sa mjesta na kojima nastaju smiještaju se, po pravilu, u prizemnim građevinskim objektima u kojima se obavlja prirodno provjetranje preko krova.

Radne prostorije iz prethodnog stava moraju imati najmanje jedan vanjski zid sa otvorom za prirodno provjetravanje.

U višespratnom građevinskom objektu prostorije iz stava 1. ovog člana smiještaju se na posljednjem spratu.

Član 17

Ambulante i zdravstvene stanice smiještaju se, po pravilu, u prizemlju građevinskog objekta u kome se nalaze radne ili pomoćne prostorije.

Do prostorija iz prethodnog stava mora se obezbijediti nesmetan prilaz sanitetskih vozila.

Širina svih vrata u prostorijama iz stava 1. ovog člana mora omogućiti nesmetano unošenje, odnosno iznošenje bolesnika na nosilima.

Prostorije iz stava 1. ovog člana smiještaju se, po pravilu, u blizini radnih prostorija u kojima je zaposlen najveći broj radnika.

Član 18

Vanjski radni prostori u krugu osnovne organizacije smiještaju se tako da omogućavaju bezbjedno kretanje radnika i prevoznih sredstava.

Član 19

Razvodi instalacija (električne energije, vodovoda, kanalizacije, gasovoda, pare, komprimiranog vazduha i sl.) u krugu osnovne organizacije postavljaju se izvan saobraćajnica i drugih mjesta gdje postoji mogućnost njihovog mehaničkog oštećenja.

Razvodi instalacija iz prethodnog stava postavljaju se pod zemlju, ili na visinu izvan manevarskog prostora dizalica i drugih transportnih sredstava, u skladu sa propisima donesenim na osnovu zakona.

Član 20

Ako je samoupravnim opštim aktom osnovne organizacije dozvoljen ulaz i parkiranje teretnih i putničkih motornih vozila u krugu osnovne organizacije, treba obezbijediti dovoljno prostora za njihovo parkiranje.

Parkirališta se moraju nalaziti izvan saobraćajnica i požarnih puteva.

Pristup na parkiralište i izlaz iz njega izvodi se tako da se osigura bezbjedno kretanje pješaka i motornih vozila.

Član 21

U krugu osnovne organizacije treba, po pravilu, predvidjeti zelene površine, kao i površine za odmor radnika.

U tu svrhu mogu se koristiti slobodne površine između građevinskih objekata koje se nalaze u najmanje zagađenim zonama.

2. Vodovod i kanalizacija

Član 22

Pri projektovanju, izvođenju i rekonstrukciji građevinskih objekata moraju se predvidjeti i ugraditi odgovarajuće vodovodne instalacije za snabdijevanje vodom za piće, sanitarne potrebe, tehnološke potrebe i gašenje požara, sa priključenjem na gradsku mrežu ili na poseban izvor u skladu sa propisima donesenim na osnovu zakona.

Član 23

Za vodu za piće postavljaju se, po pravilu, higijenske slavine.

Raspored higijenskih slavina vrši se tako da njihova udaljenost od najudaljenijeg mjesta rada ne bude veća od 100 m.

Jednu slavinu može koristiti najviše 60 radnika.

U radnim prostorijama i na radnim prostorima i izvan radnih prostorija gdje se obavljaju radovi sa otrovnim i nadražujućim materijama, ako postoji opasnost od prskanja takvih materija na tijelo radnika, u neposrednoj blizini takvih mjesta rada moraju se postaviti slavine, odnosno tuševi sa čistom tekućom vodom za ispiranje odnosno pranje.

Član 24

Ako se za snabdijevanje vodom za potrebe u radnim i pomoćnim prostorijama, uz gradski vodovod koristi i poseban izvor, vodovodni system treba da je tako tehnički izveden da se spriječi zagađenje vode.

Član 25

Za odvođenje otpadnih tehničkih voda koje sadrže masne, lakozapaljive, otrovne ili agresivne materije moraju se predvidjeti posebne kanalizacione mreže.

Kanalizacione mreže iz prethodnog stava moraju imati ugrađene uređaje za prečišćavanje, odmašćivanje ili neutralizaciju otpadnih voda prije njihovog ispuštanja u gradsku kanalizacionu mrežu ili u septički jamu.

Ako pri miješanju otpadnih tehničkih voda može da dođe do hemijskih reakcija i stvaranja otrovnih materija, ili eksplozivnih smjesa, one se moraju odvoditi u neutralizacione jame posebnim kanalizacionim cijevima položenim u zemlju.

Otpadne vode odvođene se neposredno u kanale, a odvodi moraju biti snabdjeveni sifonima.

Zabranjeno je odvođenje otpadnih tehničkih voda iz kruga osnovne organizacije u gradsku kanalizacionu mrežu, rijeke, jezera, mora, kanale i slično, bez prethodnog prečišćavanja.

3. Odstranjivanje štetnih otpadaka

Član 26

Pri projektovanju i izvođenju građevinskih objekata namijenjenih za radne i pomoćne prostorije mora se predvidjeti odgovarajuće mjesto za uništavanje odnosno, odstranjivanje štetnih otpadaka.

Za deponovanje štetnih otpadaka mora se izabrati mjesto koje će isključiti mogućnost zagađenja zemljišta, podzemnih voda i vazduha.

Mjesto iz prethodnog stava mora biti ograđeno i obezbijeđeno od pristupa ljudi.

4. Radne prostorije

Član 27

Građevinski objekti i njihovi dijelovi namijenjeni za radne prostorije (podovi, zidovi, stropovi, krovovi i drugi konstruktivni elementi) projektuju se, izvođe i održavaju tako da u toku upotrebe obezbjeđuju:

1. stabilnost objekta i njihovih dijelova u odnosu na statička i dinamička opterećenja i metereološke i klimatske uticaje;
2. zaštitu od atmosferskih uticaja;
3. zagrijavanje prostorija u zimskom periodu;
4. odvođenje difuznih para, ako postoji opsnost od njihove kondenzacije;
5. odvođenje hemijskih i drugih štetnih materija nastalih u procesu rada;
6. provjetravanje prostorija;
7. osvjetljenje prostorija;
8. zaštitu od buke i vibracija;
9. zaštitu od vlage;
10. toplotnu izolaciju;
11. zaštitu od požara i eksplozije;
12. bezbjednost kretanja radnika i transportnih sredstava.

Član 28

Pored uslova iz prethodnog člana, građevinski objekti i njihovi dijelovi namijenjeni za radne prostorije moraju ispunjavati i uslove za zaštitu radnika od:

1. toplotnog zračenja;
2. energetske zračenja (infracrvenih, ultra-ljubičastih, jonizirajućih zraka i svjetlosti);
3. hemijskih uticaja (nadražujućih i otrovnih gasova, para, otrovnih i štetnih dimova, prašine i magli, jetkih i agresivnih tekućina i krutih agenasa);
4. bioloških faktora (bakterija, virusa, gljivica i parazita);

Član 29

Pri projektovanju i izvođenju građevinskih objekata i njihovih dijelova namijenjenih za radne prostorije primjenjuju se propisi doneseni na osnovu zakona (tehnički propisi, jugoslavenski standardi, propisi o zaštiti od požara, sanitarni i drugi), kojim se u zavisnosti od namjene objekta trajno obezbjeđuju sigurni uslovi rada.

5. Veličina i visina radnih prostorija

Član 30

Veličina radne prostorije zavisi od vrste djelatnosti koja će se u njoj obavljati i broja zaposlenih radnika.

Član 31

Veličina radne prostorije mora biti takva da na svakog zaposlenog radnika dolazi najmanje 10 m³ vazdušnog prostora i 2 m² slobodne površine poda, ako pri radu postoje normalni mikroklimatski uslovi odnosno ako se pri radu ne razvija velika temperature, štetne pare, gasovi i prašina.

Površina radne prostorije za obavljanje administrativnih poslova mora iznositi najmanje 3 m² po zaposlenom radniku, a površina radne prostorije za projektne biroe najmanje 5 m² po jednom radnom stolu odnosno crtačoj tabli.

Veličina radne prostorije u kojoj se pri radu razvijaju štetni gasovi, pare i prašina ili se javlja povećana vlaga, odnosno povećana temperature određuje se u zavisnosti od djelovanja tih štetnih faktora.

Pod pojmom vazdušni prostor odnosno slobodna površina poda iz stava 1 ovog člana podrazumijeva se slobodna zapremina vazdušnog prostora odnosno površina poda koja nije zauzeta namještajem, oruđima, pomoćnim uređajima ili materijalom i ne služi kao prostor za uskladištavanje.

Član 32

Visina radnih prostorija mora iznositi najmanje:

1. 2.5 m za radne prostorije za obavljanje administrativnotehničkih i njima sličnih poslova, projektne biroe, za uskladištenje robe i prostorije u kojima se radnici iz jedne smjene zadržavaju manje od 2 sata dnevno;

2. 2.8 m za radne prostorije u kojima pri radu postoje normalni mikroklimatski uslovi (temperature, vlažnost, brzina kretanja vazduha i toplotno zračenje) odnosno u kojima se pri radu ne razvijaju štene pare, gasovi i prašina;

3. 3 m za radne prostorije s proizvodnim procesima pri kojima se razvijaju neugodni ili šteni gasovi, pare ili prašina ili u kojima vladaju nepovoljni toplotni uslovi, pod uslovom da na svakog radnika dolazi najmanje 10 m³ vazdušnog prostora i 2 m² slobodne površine poda.

Radne prostorije iz tačke 1. prethodnog stava mogu imati visinu manju od 2,5 m, ali ne manju od 2,2 m, ako se ove prostorije nalaze u starim gradskim dijelovima i zaštićenim objektima koji su spomenici kulture čiji izgled, veličinu i visinu nije moguće mijenjati, pod uslovom da se u procesu rada ne pojavljuju nikakve štetnosti, da na svakog zaposlenog radnika dolazi najmanje 10 m³ vazdušnog prostora i 2 m² slobodne površine poda i da su pri radu obezbijđinjeni odgovarajući mikroklimatski uslovi.

Radne prostorije iz tačke 2. stava 1 ovog člana mogu imati visinu manju od 2,8 m, a ne manju od 2,5 m, ako se u njima obavljaju zanatske i druge djelatnosti (krojačka, pletačka, frizerska, graverska, ključarska, staklorezačka, stolarska, fotografska, optičarska, slikarska, kozmetičarska, pedikerska, časovničarska, zlatarska i druge), pod uslovom da se u procesu rada na pojavljuju štetnosti, da po svakom zaposlenom radniku dolazi najmanje 10 m³ vazdušnog prostora i 2 m² slobodne površine poda i da su obezbijđeni odgovarajuću mikroklimatski uslovi.

Član 33

Na privremenim radilištima i drugim mjestima, kao privremeno rješenje za administrativnotehničke i njima slične poslove, portirnice, garderobe, kioske, skladišta i slične namjene mogu se koristiti objekti tipa kontejneri standardnih dimenzija čija visina prostorija nije manja od 2,2 m, ako su ispunjeni uslovi u pogledu vazdušnog prostora, mikroklimatski i slobodne površine poda po zaposlenom radniku, u skladu sa odredbama prethodnog člana.

Objekti iz prethodnog stava mogu se koristiti i za stalnu namjenu za radne i pomoćne prostorije, ako su ispunjeni uslovi iz člana 31. i 32. ovog Pravilnika.

6. Podovi u radnim prostorijama

Član 34

Pod radne prostorije mora biti iznad nivoa okolnog zemljišta.

Izuzetno od odredbe prethodnog stava, pod radne prostorije može biti i ispod nivoa okolnog zemljišta ako je prostorija zaštićena od podzemnih i površinskih voda.

Član 35

Pod radne prostorije projektuje se, izvodi i održava tako da se trajno obezbjeđuje:

1. stabilnost, ravna površina i sigurno kretanje radnika;
2. toplotna zaštita;
3. zvučna zaštita;
4. zaštita od difuzne pare, ako postoji opasnost od kondenzacije;
5. lako korištenje i održavanje;
6. vodonepropusnost, ako se posebno zahtijeva;
7. zaštita od požara, a po potrebi i od statičkog elektriciteta.

Član 36

Radna prostorija, u kojoj se predviđa zadržavanje radnika duže od dva sata u jednoj smjeni, mora imati topli pod od materijala s koeficijentom toplotne provodljivosti utvrđene propisima donesenim na osnovu zakona.

Ako zbog prirode posla koji se obavlja u radnoj prostoriji nije moguće osigurati uslove iz prethodnog stava, na mjestu rada moraju se postaviti podmetači ili podloge od materijala sa odgovarajućim koeficijentom toplotne provodljivosti.

Član 37

Pod radne prostorije u kojoj se razlijeva voda, mora biti od nepropustljivog materijala, sa odgovarajućima nagibom prema otvorima odvodnih kanala.

Ako se u radnoj prostoriji razlijevaju ili postoji opasnost od razlijevanja zapaljivih, agresivnih i otrovnih tečnosti, pod radne prostorije mora biti od materijala koji je otporan na djelovanje tih tečnosti, da ih ne upija i da je izveden sa odgovarajućima nagibom prema slivniku.

Član 38

U radnim prostorijama u kojima se prerađuju organske materije podložne truljenju, podovi moraju biti od nepropustljivog materijala koji se lako čisti.

Pod koji se postavlja neposredno na zemlju mora biti izolovan od vlage ako material, od koga je izrađen, nema hidroizolaciona svojstva.

Ako u radnoj prostoriji postoji povećana opasnost od požara, pod radne prostorije mora biti od nezapaljivog materijala.

Ako se u radnim prostorijama koriste peći na čvrsta, tekuća i plinska goriva, u krugu od najmanje 40 cm oko peći, pod mora biti od nezapaljivog materijala ili se mora zaštititi odgovarajućim nezapaljivim materijalom.

Član 39

U radnoj prostoriji s obje strane izlaznih vrata pod mora biti ravan i jednako uzdignut na udaljenosti koja ne može biti manja od širine vrata.

8. Zidovi, stropovi i krovovi radnih prostorija

Član 40

Vanjski zidovi, stropovi i krovovi radnih prostorija i njihovi dijelovi projektuju se, izvode i održavaju tako da u toku eksploatacije objekta obezbjeđuju uslove iz člana 27. ovog Pravilnika.

Član 41

Sistem odvođenja atmosferskih padavina i taloga izvodi se tako da padavine i talozi ne mogu prodrijeti u građevinski objekt, ni oštetiti fasadne površine.

Član 42

Fasade i vanjski zidovi radnih prostorija u kojima se obavljaju tehnološki procesi pri kojima nastaju vodene pare, koje mogu prodrijeti kroz fasadu i vanjske zidove ili u njihovu konstrukciju, izvode se tako da difuzne pare ne mogu prodrijeti u slojeve u kojima bi se mogle kondenzovati.

Stropovi radnih prostorija, u kojima se razvijaju vodene pare, izvode se od materijala koji sprečavaju kondenzovanje.

Proračun zaštite od difuzne pare mora biti izrađen u skladu sa jugoslovenskim standardom.

Član 43

Površine zidova i stropova radnih prostorija moraju biti obojene svjetlijim bojama. Izuzetno od prethodnog stava, u radnim prostorijama u kojima sunčeva svjetlost može štetno djelovati na sirovine i gotove proizvode, zidovi i stropovi mogu biti i drugačije obojeni.

Član 44

Zidovi, pregrade, stropovi i drugi dijelovi radnih prostorija u kojima se obavlja tehnološki proces pri kojima se izdvajaju štetne, zapaljive i eksplozivne materije, moraju biti izgrađeni tako da se na njima onemogućava skupljanje, odnosno zadržavanje prašine i drugih štetnih i opasnih materija.

Površine dijelova radnih prostorija iz prethodnog stava moraju biti obrađene (keramičkim pločicama, uljanom bojom zaštitnim premazima i slično) tako da se omogući lagano čišćenje i pranje, te da se isključi propuštanje, odnosno upijanje štenih, zapaljivih i eksplozivnih materija.

Član 45

Zidovi i pregrade radnih prostorija od stakla ili drugog lako lomljivog materijala, izvode se tako da u toku upotrebe ne predstavljaju opasnost od povreda radnika na radu (ukručivanje, ograđivanje, označavanje i slično).

Član 46

Krovovi radnih prostorija moraju da u toku upotrebe štite radnu prostoriju od kiše, vjetra, snijega i vode koja nastaje zbog topljenja snijega i leda.

Krovovi radnih prostorija u kojima nema stropova moraju obezbijediti toplotnu i zvučnu zaštitu radnog prostora.

Član 47

Ako postoji mogućnost pada predmeta sa okolnih zgrada, krovovi i svjetlarnici od stakla ili drugog lako lomljivog materijala zaštićuju se žičanom mrežom.

Ako zbog tehnološkog procesa rada u radnoj prostoriji postoji opasnost od eksplozije, krov mora biti izveden s laganim pokrivačem u skladu sa propisima donesenim na osnovu zakona.

9. Prozori i vrata u radnim prostorijama

Član 48

Prozori, vanjska vrata i drugi vanjski otvori u radnim prostorijama projektuju se, izvode i održavaju tako da u toku upotrebe objekta obezbjeđuju:

1. zaštitu od atmosferskih uticaja;
2. prirodno osvjetljenje;
3. toplotnu izolaciju;
4. prirodno provjetranje.

Član 49

Prozori u radnim prostorijama sa niskim parapetima ili bez njih, vanjska vrata i slični otvori obezbjeđuju se ogradama ili na drugi odgovarajući način.

Prozori, vanjska vrata i drugi vanjski otvori izvode se tako da se u toku eksploatacije radne prostorije mogu bezbjedno održavati i čistiti sa vanjske i unutrašnje strane.

Zastakljene površine vrata i prozora u radnim prostorijama sa lako lomljivim staklom moraju se posebno označiti.

Član 50

Vrata i drugi prolazi u radnim prostorijama moraju biti dovoljno široki da zadovolje potrebe prolaza radnika u normalnim i izuzetnim situacijama (evakuacija i spasavanje radnika i slično).

Vrata i drugi prolazi iz prethodnog stava ne mogu biti uži od 70 cm.

Spoljna vrata postavljaju se tako da se otvaraju u pravcu izlaza iz radne prostorije.

Ako izlazna vrata vode na otvoreni prostor, nivo poda sa vanjske strane vrata može biti samo za jednu stepenicu niži od nivoa sa unutrašnje strane.

Ako u radnoj prostoriji postoji opasnost od požara ili eksplozije, vrata moraju biti izvedena od nezapaljivog materijala i moraju se otvarati prema vani u smjeru najbližeg izlaza.

Velika pokretna vrata na halama, skladištima, garažama i sličnim prostorijama moraju se izvesti tako da se mogu jednostavno i lagano otvarati i zatvarati.

Ako se vrata u prostorijama iz prethodnog stava koriste i za prolaz radnika, na njima se ugrađuju posebna vrata širine najmanje 70 cm.

Član 51

Vrata s automatskim otvaranjem moraju se izvesti tako da se u slučaju nestanka energije otvaraju ručno.

10. Saobraćajnice

Član 52

Raspored unutrašnjig i vanjskih saobraćajnica mora odgovarati potrebama i namjeni saobraćaja.

Saobraćajnice iz prethodnog stava projektuju se, izvode i održavaju tako da obezbjeđuju prenošenje predviđenih opterećenja i sigurno kretanje ljudi i transportnih sredstava.

Član 53

Unutrašnje saobraćajnice izvode se tako da omogućavaju dobru vidljivost za vrijeme kretanja ljudi i vozila.

Na mjestima gdje je vidljivost smanjena i na mjestima intenzivnog kretanja ljudi i vozila postavljaju se saobraćajni znaci koji upozoravaju na mogućnost nailaska prevoznog sredstva, svjetlosni i zvučni signali, rampe i ograde u obliku rešetaka koje sprečavaju nesmotren izlazak pješaka na unutrašnje saobraćajnice.

Ako se u krugu osnovne organizacije odnosno u radnim prostorijama kreću motorna vozila, na određenim mjestima postavljaju se saobraćajni znaci u skladu sa propisima o bezbjednosti saobraćaja na javnim putevima.

Član 54

Putevi za transport tereta i putevi za kretanje radnika izvode se tako da se što manje presijecaju i poklapaju. Na mjestima presijecanja puta za masovno kretanje radnika i željezničkog kolosijeka izrađuju se prelazni mostovi ili tuneli.

Svi transportni putevi, prelazi i prolazi za radnike moraju biti slobodni, a za vrijeme noćnog rada dobro osvijetljeni.

Član 55

Unutrašnje saobraćajnice, koje prolaze kroz radne prostorije postavljaju se u nivou poda prostorija.

Gornja ivica šina kolosijeka koji prolazi kroz radnu prostoriju mora ležati u nivou poda radne prostorije i može odstupati najviše 1 cm iznad ili ispod nivoa poda.

Okretnice za vagona moraju biti obezbijeđene od okretanja pri prelazu preko njih.

Član 56

Putevi i saobraćajnice na otvorenom prostoru moraju imati odgovarajuće kanale sa slivnicima za oticanje površinske vode.

Član 57

Otvori, jame i kanali, potrebni u tehnološkom procesu moraju biti pokriveni odgovarajućim poklopcima ili ograđeni čvrstim ogradama.

Član 58

Pri kretanju motornih vozila u krugu osnovne organizacije, udaljenost između građevinskih objekata i vanjskog ruba gabarita vozila ne smije biti manja od 75 cm i mora biti obilježena vidnim znacima.

Visina objekata na unutrašnjim saobraćajnicama (tunela, mostova, galerija, nadzemnih vodova mora biti za 50 cm veća od visine gabarita vozila predviđenih za kretanje tim saobraćajnicama, a širina kolskih prolaza mora iznositi najmanje po 50 cm, mjereno od bočnih rubova gabarita vozila.

Član 59

Širina unutrašnjih saobraćajnica u krugu osnovne organizacije i u radnim prostorijama mora odgovarati vrsti i namjeni saobraćaja.

Jednosmjerna saobraćajnica mora biti široka najmanje 3 m, a dvosmjerna najmanje 5 m.

Član 60

U radnim prostorijama obezbjeđuju se slobodne površine za prolaz radnika, s tim da glavni hodnici moraju biti široki najmanje 1,5 m, a sporedni najmanje 1 m.

Širina transportnih puteva u radnim prostorijama mora biti takva da omogući bezbijedan i lak transport materijala, dijelova i proizvoda.

Širina transportnih puteva iz prethodnog stava ne može biti manja od 1.8 m i mora biti za 80 cm veća od širine transportnih sredstava odnosno materijala, dijelova i proizvoda koji se najčešće prevoze.

Član 61

Transportni putevi moraju biti vidno obilježeni linijama svijetle boje širine najmanje 5 cm, odnosno metalnim klinovima sa prečnikom glave od najmanje 5 cm, usađenim u nivou poda prostorije.

Prolazi za čišćenje, održavanje i posluživanja oruđa za rad moraju biti široki najmanje 70 cm.

U radnim prostorijama moraju se obezbijediti i posebno obilježiti slobodne površine potrebne za slaganje materijala i proizvoda u fazi obrade.

Član 62

Utovarno-istovarne površine, prilazi takvim površinama i njihove saobraćajnice moraju biti izgrađeni od čvrstog materijala.

Širina prilaza i transportnih puteva utovarno-istovarnim površinama ne smije biti manja od 3 m pri jednosmjernom, odnosno od 5 m pri dvosmjernom kretanju vozila.

Prilazi utovarno-istovarnim površinama moraju sa obje strane imati pješačke staze širine najmanje 50 cm, s odgovarajućim proširenjima na krivinama.

Član 63

Na utovarno-istovarnim površinama, prilazima takvim površinama i transportnim putevima za motorna vozila postavljaju se saobraćajni znaci, u skladu sa propisima o bezbijednosti saobraćaja na putevima.

Na utovarno-istovarnim površinama, prilazima takvim površinama i transportnim putevima treba, po pravilu, da je jednostavno.

Utovarno-istovarne površine za vrijeme noćnog rada moraju biti osvijetljene u skladu s jugoslovenskim standardima.

Član 64

Ako posebnim propisima nije drugačije utvrđeno, širina transportnih puteva u skladištima mora iznositi najmanje:

1. 1.50 m u prostoriji koja nije šira od 15 m;
2. 2,40 m u prostoriji širine od 16 do 40 m;
3. 3 m u prostoriji širine od 41 do 80 m, ili dva puta širine po 7 m;
4. u prostoriji širine preko 80 m na svakih 40 m širine, po jedan put širine od 3m.

Član 65

Ako posebnim propisima nije drugačije utvrđeno, na svakih 30 m dužine, skladišne prostorije moraju imati poprečne saobraćajnice širine najmanje 1,8m.

Ako se roba uskladištava u regale ili palete, glavne saobraćajnice ne smiju biti uže od 1,5 m, a razmak između regala ne smije biti manji od 80 cm.

Član 66

Uskladištena roba mora se udaljiti od zidova, međuspratnih konstrukcija, odnosno izlaza i hidranata najmanje 80 cm, a od rasvetnih armature i grijačih tijela najmanje 50 cm.

Član 67

Prostor za uskladištenje mora biti obilježen linijom bijele boje, a transportni putevi linijom žute boje u širini od 5 cm.

11. Unutrašnja stepeništa

Član 68

Unutrašnje stepenište u radnim prostorijama projektuje se I izvodi tako da obezbjeđuje propusnu moć u zavisnosti od broja koji se njim koristi za nesmetano izlaženje iz radnih prostorija.

Član 69

Unutrašnje stepenište sa odmorištima (stepenišni put ili podest) mora se nastavljati bez suženja duž smjera izlaznog puta.

Zabranjeno je na stepeništu voditi instalacije ili postavljati ukrase ako se njima smanjuje proctor izlaza.

Na stepeništu I njegovom prilazu ne smiju se stavljati stvari koje mogu da zbune radnike (ogledala, neobilježene providne ograde I razne dekoracije).

Stepenište I njegovi prilazi moraju biti dobro osvijetljeni, po mogućnosti, prirodnim osvjetljenjem.

Član 70

Širina stepenišnog kraka unutrašnjeg stepeništa između rukohvata I zida mora odgovarati broju radnika koji ih koriste I rasporedu prostorija u objektu, a ne može biti manja od 1,10 m.

Stepenišni krak mora imati najmanje tri, ali ne više od 18 stepenica.

Član 71

Širina odmorišta ne može biti manja od širine stepenišnog kraka, a dužina a dužina između stepenišnih krakova ne može biti manja od 1,10 m.

Površina gazišta stepenica I odmorišta stepeništa ne smije biti klizava.

U objektima namijenjenim za radne I pomoćne prostorije visina stepenica mora biti od 14 do 18 cm, a širina gazišta od 26 do 36 cm, u zavisnosti od njihove namjene.

Na istom stepeništu, po pravilu, stepenice moraju biti jednake po visini I širini gazišta. Odstupanje u visini stepenica I šitini gazišta ne može biti veće od 2 cm.

Član 72

U izuzetnim slučajevima, u radnim I pomoćnim prostorijama, može se izvesti kružno stepenište.

Kružno stepenište mora biti tako projektovano I izvedeno da na njužem dijelu širina gazišta ne bude manja od 10 cm.

Kružno stepenište ne može se koristiti kao jedini izlaz za evakuaciju I spasavanje radnika.

11. Zaštitne ograde i rukohvati

Član 73

Stepenište I stepenišno odmorište duž rubova s otvorene strane moraju imati zaštitnu ogradu s rukohvatom. Zaštitna ograda I rukohvat moraju biti postavljeni na cijeloj dužini kraka stepeništa.

Član 74

Prolazi, prelazi. Radne platforme, galerije, mostovi I sva mjesta rada na visini većoj od 100 cm iznad terena ili poda prostorije sa kojih se može pasti, ograđuju se čvrstom zaštitnom ogradom.

Površine elemenata zaštitne ograde moraju biti ravne I glatke.

Član 75

Visina zaštitne ograde ne može biti manja od 100 cm, mjereno od poda.

Zaštitna ograda I rukohvat na stepeništima postavljaju se na visini od 100 cm iznad gornje površine gazišta, mjereno vertikalno od sredine gazišta stepeništa do vrha rukohvata odnosno ograde.

Član 76

Popuna zaštitne ograde (prečke, međuprečke, stubovi I umeci) mora biti konstruisana za ravnomjerno opterećenje ukupne površine ograde.

Ako se popuna zaštitne ograde izvodi od dužinskih međuprečki, predviđiće se dovoljan broj međuprečki tako da njihov razmak ne bude veći od 25 cm.

Ako se popuna zaštitne ograde izvodi u obliku vertikalnih prečki, njihova međuspratna udaljenost ne može biti veća od 14 cm.

12. Vanjska stepeništa

Član 77

Vanjsko stepenište koje se koristi za izlaz iz radnih prostorija projektuje se I izvodi tako da ga mogu koristiti svi radnici.

Stepenište iz prethodnog stava mora imati zaštitnu ogradu visine od najmanje 1,00 m.

Vanjsko stepenište, po pravilu, mora biti zaštićeno od atmosferskih padavina.

Nezaštićeno stepenište mora se redovno čistiti I održavati.

13. Mostovi, rampe, radne platforme, glavni prolazi I pješačke staze

Član 78

Premošćeni prelazi, radne platforme, utovarni mostovi I galerije, koje se koriste za prenos ili prevoz tereta, projektuju se I izuvode tako da su dovoljno široki I čvrsti za vrijeme korištenja.

Podovi preko kojih se prenosi ili prevozi teret moraju biti ravni, obezbijeđeno od klizanja, a ako su postavljeni na visini većooj od 100 cm iznad poda ili tla, duž rubova sa otvorene strane moraju imati čvrstu zaštitnu ogradu visine od najmanje 100cm.

Širina glavnog prolaza, radne platforme, odnosno mosta, preko se prenosi ili prevozi teret ne može biti manja od 1,60m.

Član 79

Širina rampi mora odgovarati broju radnika koji ih koristi, ali ne može biti manja od 1,1m.

Rampe s nagibom do 10% ne moraju imati odmorišta, a kod rampe sa nagibom od 10 do 17%, visina između odmorišta ne može biti veće od 4m.

Rampe duž rubova s otvorene strane moraju imati zaštitne ograde I rukohvate, a rampe s nagibom do 10% ne moraju imati rukohvat.

Nagib rampe u radnim prostorijama ne može biti veći od 40%.

Nagib rampe između odmorišta ne može se mijenjati.

14. Vertikalni prilazi

Član 80

Za prilaz na radne platforme, galerije i slično, gdje se poslovi obavljaju povremeno, mogu se koristiti vertikalni prilazi izvedeni u obliku metalnih ljestava postavljenih vertikalno ili koso pod uglom većim od 75 stepeni prema horizontali.

Prečke ljestava izrađuju se od okruglog željeza prečnika najmanje 1,6 cm.

Prečke se zakivaju, odnosno zavaruju za stranice ljestava na udaljenosti koja ne može biti veća od 10 cm.

Širina ljestava ne može biti manja od 45cm.

Član 81

Ljestve veće od tri metra od sedme prečke (oko 2 m od poda) moraju imati čvrstu leđnu zaštitu.

Leđna zaštita mora biti izrađena u obliku kaveza od lukova plosnatog željeza, s unutrašnjim promjerom od 70-80 cm, koji se pričvršćuju za stranice ljestava na razmaku koji ne može biti veći od 1,4m.

Za vertikalne prolaze u halama gdje se mogu očekivati intervencije sa izolacionim i drugim aparatima za spašavanje, lukovi leđobrana moraju biti takvi da se nesmetano može proći sa aparatom za spašavanje.

Lukovi moraju biti sigurno povezani vertikalama od pljosnatog željeza na razmaku koji ne može biti veći od 25 cm.

Ljestve moraju biti čvrsto vezane sa zgradom, objektom ili konstrukcijom na razmacima od najmanje 3 m.

Član 82

Ljestve se postavljaju paralelno sa zgradom, ili nekom drugom konstrukcijom.
Ako ljestve nemaju leđobran, već je predviđeno da se radnici penju između ljestava i zida, razmak između ljestava izida mora iznositi od 70-80cm.
Na ljestvama koje su veće od 20 m na udaljenosti od 6-8m ugrađuju se odmorišta.

Član 83

Rukohvati ljestava(stranice) za prilaženje rubovima radnih platformi, galerija, na krovove objekata i rukohvati ili stranice ljestava za prilaženje radnoj platformi moraju se produžiti najmanje 75cm iznad površine na koju su ljestve postavljene.
Leđna zaštita mora biti produžena najmanje 1m iznad površine na koju su ljestve postavljene.

15. Pokretne stepenice

Član 84

Pokretne stepenice (eskalatori) za prevoz radnika projektuju se i izvode u skladu sa propisima donesenim na osnovu zakona.
Pokretne stepenice ne smiju biti jedini izlaz iz objekta u slučaju opasnosti.
Pokretne stepenice ne mogu imati neprekinuti vertikalni put viši od jedene etaže(sprata).

Član 85

Gazeća površina pokretnih stepenica u položaju u kome se koriste mora biti vodoravna, njihova širina mora biti najmanje 40cm, a najviše 1,1m, a dubina gazišta najmanje 38cm.

Član 86

Pokretne stepenice s obje strane moraju imati čvrste ograde(balustrade) visine od 0.85-1,4 m.
Ograde sa unutrašnje strane moraju biti glateke, sa glatkim rukohvatom sa gornje strane u obliku pokretne trake koja ima istu brzinu i smjer kretanja stepenica.
Pokretne stepenice moraju imati uređaj za kočenje s mehaničkim djelovanjem koji u slučaju nestanka električne energije, zaustavlja stepenice bez obzira na smjer kretanja.

16. Prirodno i vještačko osvjtljenje

Član 87

Prirodno I vještačko osvjtljenje radnih prostorija I radnih prostora izvan radnih prostorija, projektuje se, izvodi I održava u skladu sa propisima donesaenim na osnovu zakona.

Član 88

Radne prostorije moraju imati otvore za prirodno osvjtljavanje(prozore, staklena vrata, staklene pregrade, krovne svjetiljke I sl.).
Raspored površina I broj otvora mora odgovarati vrsti poslova koji se obavljaju u radnoj prostoriji.
Ostakljene površine raspoređuju se tako da obezbjeđuju ravnomjerno osvjtljavanje svih dijelova radne prostorije, a njihova ukupna površina mora iznositi najmanje 1/8 površine poda radne prostorije.

Član 89

Otvori za prirodno osvjtljavanje raspoređuju se tako da se spriječi direktno upadanje sunčeve svjetlosti na mjesta rada.
Ako se ne može spriječiti direktno upadanje sunčeve svjetlosti na mjesta rada, upotrebljavaju se sredstva za zasjenjivanje (zastori, zavjese, brisoleji, premazivanje okana, nadstrešnice, podesne vrste stakla I dr.).

Član 90

Ako se prirodnim osvjtljenjem ne može obezbijediti propisna osvijtljenost radnih prostorija, obezbjeđuje sae vješđtačko osvjtljenje u skladu sa jugoslovenskim standardima.

Radne prostorije koje zbog tehnološkog procesa rad mogu biti u potpunosti ili djelimično prirodno osvijetljene (prostorije bez prozora i svetlarnika), mogu se koristiti za rad samo ako je obezbijeđeno propisno vještačko osvijetljenje u skladu s prirodom tehnološkog procesa.

U radnim prostorijama koje se istovremeno osvijetljavaju prirodnim i vještačkom svjetlošću, boja vještačkog osvijetljenja mora biti što sličnija prirodnoj svjetlosti.

17. Temperatura, vlažnost i brzina kretanja vazduha

Član 91

U svim radnim prostorijama moraju se u ljetnom i zimskom periodu obezbijediti povoljni uslovi rada u pogledu temperature, vlažnosti i brzine kretanja vazduha.

Član 92

Temperatura i vlažnost vazduha u radnim prostorijama obezbjeđuje se u skladu sa propisima donesenim na osnovu zakona.

Član 93

Brzina kretanja vazduha u radnim prostorijama zavisi od vrste rada i tehnološkog procesa, a ne smije biti veća od 50 cm/s u zimskom periodu pri temperature vanjskog vazduha od 283 K (10 C), 60 cm/s pri prelaznom periodu pri temperature vanjskog vazduha 283 K (10 C) do 300 K (27 C), odnosno 80 cm/s u toplom periodu pri temperature vanjskog vazduha preko 300 K (27 C).

18. Zagrijavanje radnih prostorija

Član 94

Radne prostorije u kojima se radnici zadržavaju stalno ili neprekidno duže od dva sata za vrijeme hladnog perioda moraju se zagrijavati.

Član 95

Zagrijavanje radnih prostorija sa površinom poda do 500m² u kojima se pri proizvodnji ne izdvajaju i ne koriste zapaljive ili eksplozivne materije može se obezbijediti pomoću peći na kruto ili tekuće gorivo, plin ili električnu energiju.

Član 96

Za zagrijavanje radnih prostorija sa površinom poda preko 500 m² i radnih prostorija u kojima se pri proizvodnji izdvajaju ili koriste zapaljive ili eksplozivne materije, bez obzira na njihovu površinu, mora se obezbijediti system centralnog grijanja (parom, toplom vodom, toplim vazduhom is l).

Centralno grijanje pomoću toplog vazduha ne smije se koristiti u radnim prostorijama u kojima zbog povećane temperature i brzine kretanja vazduha može doći do povećanog isparavanja otrovnih materija.

Član 97

Zagrijavanje radnih prostorija predviđenih za administrativno-tehničke i njima slične poslove, konstrukcije i projektne biroa, kopirnice, sale za sastanke, sanitarne i pomoćne prostorije, obezbjeđuje se u skladu sa jugoslovenskim standardima.

Član 98

Raspored grejnih tijela (radijatori, kaloriferi, peći is l.) mora biti takav da se u radnoj prostoriji obezbijedi ravnomjerna temperatura.

U radnim prostorijama u kojima se pri radu ne izdvajaju i ne koriste zapaljive i eksplozivne materije na površini grejnih tijela, temperature ne može biti veća od 403 K (130 C).

U radnim prostorijama u kojima se pri radu izdvaja prašina koja nije zapaljiva, eksplozivna ili otrovna, na površini grejnih tijela, temperature ne može biti veća od 383 K (110 C).

Grejna tijela, čija je temperature na površini tijela veća od 363 K (90 C) moraju biti zaštićena od slučajnog dodira.

U radnim prostorijama u kojima se pri radu izdvajaju zapaljive, eksplozivne ili otrovne prašine, gasovi i pare, temperature na površini grejnih tijela određuje se u zavisnosti od osobina i količine izdvojenih materija.

Član 99

Temperatura toplog vazduha za zagrijavanje radne prostorije (pomoću kalorifera is l.) ne smije biti veća od 333 K (60 C) ako se vazduh dovodi sa visine veće od 3,5 m, mjereno od poda, odnosno veća od 313 K (40 C) ako se vazduh dovodi sa manje visine.

19. Radne prostorije s oruđima za rad kod kojih se pojavljuju visoke i niske temperature

Član 100

Mjesta rada na kojima se rad obavlja sa oruđima koja stvaraju visoke ili niske temperature moraju biti na poseban način zaštićena od štetnog djelovanja visoke odnosno niske temperature (daljinsko upravljanje, toplotna izolacija, hermetizacija, ekranizacija is l.).

Na mjestima rada iz prethodnog stava temperature zračenja ne smije biti veća od 313 K (40 C).

Član 101

Hlađenje zagrijanih materija na može se obavljati u radnoj prostoriji, ako ne postoje uređaji za odvođenje oslobođene toplote odnosno ako se prostorija ne provjetrava na podesan način.

Član 102

Kada se u radnim prostorijama obavlja rad sa oruđima koja se koriste za prenošenje ili prevoz rastopljenih užarenih masa, mjesta rada moraju biti zaštićena od toplotnih zračenja (pregrade, kabine is l.).

Ako pri opsluživanju peći, na kojima su vrata odnosno poklopci otvoreni, toplotno zračenje prelazi dozvoljenu granicu utvrđenu propisima donesenim na osnovu zakona, mjesto rada mora biti zaštićeno uređajem ili napravom za zaštitu od toplotnog zračenja (pregrada, vodena zavjesa is l.).

Član 103

U radnim prostorijama gdje je temperature ispod 273 K (0 C) (u hladnjačama, ledarama, hemijskim postrojenjima is l.) po pravilu, posluživanje oruđa za rad obavlja se na mehanizovan pogon.

Ako se posluživanje oruđa za rad iz prethodnog stava obavlja ručno, moraju se obezbijediti posebne prostorije za povremeno zagrijavanje radnika.

20. Provjetravanje radnih prostorija

Član 104

U radnim prostorija mora se obezbijediti prirodno ili vještačko provjetravanje u zavisnosti od vrste, jačine i izvora zagađenja.

Član 105

Provjetravanje prirodnim putem dopušteno je u radnim i pomoćnim prostorijama u kojima pri radu postoje normalni mikroklimatski uslovi in e dolazi do stvaranja i kondenzovanja vodene pare, velike toplote, štetnih para, gasova, dimova, magle i prašine.

Ako s eradne i pomoćne prostorije provjetravaju prirodnim putem kroz prozorske okne ili otvore na zidovima i stropovima, otvori moraju biti opremljeni uređajima za lako otvaranje i zatvaranje sa poda prostorije.

Broj, veličina, raspored i položaj prozorskih okana i otvora za prirodno provjetravanje mora da obezbjeđuje izmjenu vazduha i mikroklimatske uslove u ljetnom i zimskom periodu sa normativima utvrđenim propisima donesenim na osnovu zakona.

Član 106

U radnim prostorijama za obavljanje administrativnotehničkih i njima sličnih poslova, konstrukcionim i projektnim biroima, kopirnicama, salama za sastanke i pomoćnim prostorijama, mora se obezbijediti odgovarajući broj izmjena vazduha u toku jednog sata prema sljedećim normativima:

1. 1 izmjena / sat u garderobama, umivaonicima i kopirnicama;

2. 1,5 izmjena/sat u prostorijama za obavljanje administrativnih, stručnih i njim asličnih poslova, konstrukcionim i njima sličnim biroima;
3. 2 izmjene / sat u prostorijama za ličnu higijenu žena, trpezarijama i prostorijama za povremeno zagrijavanje radnika;
4. 3 izmjene / sat u salama za održavanje sastanaka;
5. 4 izmjene / sat u nužnicima;
6. 5 izmjena / sat u kupatilima.

Član 107

Radne prostorije koje se zbog tehnološkog procesa ne mogu u potpunosti ili djelimično prirodno provjetravati (prostorije bez prozora, otvora i svjetlarnika) mogu se koristiti za rad:

1. ako klimatski uređaji stalno održavaju temperature, vlažnost i brzinu kretanja vazduha u granicama propisanim jugoslovenskim standardom;
2. ako je odgovarajućim uređajima odnosno mjerama zaštite omogućeno da koncentracija štetnih gasova, para i prašine bude u granicama propisanim jugoslovenskim standardima.

Član 108

Vazduh za vještačko provjetranje radnih prostorija odnosno vazduh za zagrijavanje kojim se istovremeno vrši i provjetranje radnih prostorija ne smije sadržavati prašinu, dim, štetne gasove, neugodne mirise is l. Ubacivanje i izbacivanje vazduha pri vještačkom provjetranju radnih prostorija mora biti tako da koncentracija zagađenja vazduha u zoni disanja radnika ne prelazi maksimalno dopuštene koncentracije štetnih gasova, para, magle i prašine (MDK).

Ako svježi vazduh nije dovoljno čist, prije dovođenja, u radnu prostoriju mora da se pročisti putem posebnih uređaja (filtera, klimatskih uređaja is l).

Otvori za dovođenje vazduha zaštićuju se od prodiranja stranih tijela žičanom mrežom, žaluzinama is l.

Član 109

U radnim prostorijama sa normalnim mikroklimatskim uslovima, vještačkim provjetranjem moraju se obezbijediti količine svježeg vazduha po zaposlenom radniku:

1. 30 m³/sat za radne prostorije u kojima na jednog zaposlenog radnika dolazi najmanje 20 m³ slobodnog vazdušnog prostora;
2. 20 m³/sat za radne prostorije u kojima na jednog zaposlenog radnika dolazi najmanje 20 do 40 m³ slobodnog vazdušnog prostora;
3. 40 m³/sat za radne prostorije koje nemaju prozore ili druge otvore za provjetranje;

Ako u radnim prostorijama zbog tehnološkog procesa ne postoje normalni mikroklimatski uslovi (razna zagađenja, štetna isparavanja, visoke temperature, vlaga is l) količina vazduha za vještačko provjetranje određuje se u zavisnosti od stepena zagađenja vazduha, vlage, temperature i drugih štetnih faktora.

Član 110

Na izvorima zagađenja vazduha u radnim prostorijama moraju biti postavljeni uređaji kojima se zagađeni vazduh neposredno odvodi sa mjesta nastajanja.

Pri tehnološkim propisima kod kojih postoji opasnost izdvajanja otrovnih materija, uređaj iz prethodnog stava mora biti snabdjeven rezervnim motorom koji će se koristiti u slučaju kvara na pogonskom motoru.

Član 111

U radnim prostorijama, u kojima se pri tehnološkom procesu razvijaju neugodni mirisi ili mogu nastati zapaljive odnosno eksplozivne smjese, pritisak vazduha snižava se pomoću posebnog ventilacionog uređaja.

Član 112

Pri provjetranju, vazdušnom zagrijavanju i klimatizaciji radnih prostorija dopušteno je korištenje recirkulacionog vazduha, ako taj vazduh ne sadrži neugodne mirise ili zapaljive odnosno eksplozivne pare i ako ponovnim ubacivanjem takvog vazduha u radnu prostoriju neće biti prekoračene dopuštene granice propisane jugoslovenskim standardima o maksimalno dopuštenoj koncentraciji štetnih gasova, para, magle i prašine (MDK).

Član 113

Radne prostorije, u kojima može doći do iznenadnog razvijanja velikih količina otrovnih, lako zapaljivih, ili eksplozivnih isparenja, moraju biti opremljene, pored uređaja za redovno provjetravanje prostorije, i posebnim uređajima za provjetravanje koji automatski stupaju u dejstvo kad se prekorači dopuštena granica propisana jugoslovenskim standardima o maksimalno dopuštenim koncentracijama štetnih gasova, pare, magle i prašine (MDK).

21. Buka i vibracije

Član 114

Građevinski objekti namijenjeni za radne i pomoćne prostorije u kojima će se smjestiti oruđa za rad sa izvorima buke ili u koje će buka dopirati izvana, projektuju se u skladu sa zakonom, propisima donesenim na osnovu zakona i jugoslovenskim standardima u zavisnosti od vrste, osobina i uslova tehnološkog procesa.

22. Štetna zračenja

Član 115

Pri projektovanju građevinskih objekata namijenjenih za radne i pomoćne prostorije u kojima će se javljati štetna zračenja (infracrvena, ultravioletna, jonizirajuća), ultrazvuk, ili jaka magnetska polja, primjenjuju se mjere zaštite na radu utvrđene zakonom i propisima donesenim na osnovu zakona.

23. Pomoćne prostorije

Član 116

Pomoćne prostorije (garderobe, kupatila, umivaonici, i druge prostorije za ličnu higijenu radnika, prostorije za spremanje i uzimanje hrane, za pušenje, prostorije za ličnu higijenu radnica; prostorije za povremeno zagrijavanje radnika, nužnici, pisoari, prostorije za čišćenje i dezinfekciju radne odjeće i zaštitnih sredstava i dr) smještaju se, po pravilu, u posebne građevinske objekte u blizini radnih prostorija ili u anekse uz radne prostorije.

Pomoćne prostorije mogu se smještati u građevinske objekte namijenjene za radne prostorije, ako to priroda proizvodnog procesa i sanitarno-higijenski uslovi dozvoljavaju.

Član 117

Veličina pomoćnih prostorija mora odgovarati svojoj namjeni, a visina ne može biti manja od 2,50 m.

Član 118

Odredbe ovog pravilnika koje se odnose na projektovanje, izvođenje i održavanje radnih prostorija, primjenjuju se in a pomoćne prostorije iz člana. 116 stav1. ovog pravilnika (podovi, zidovi, stropovi, krovovi, zagrijavanje, provjetravanje, osvjetljenje, izvođenje instalacija i dr.).

24. Garderoba

Član 119

Za smještaj lične i zaštitne odjeće i obuće radnika obezbjeđuju se garderobe i to: posebno za radnike, a posebno za radnice.

U izuzetnim slučajevima garderobe mogu bit i zajedničke.

Ako je broj radnika manji od 20 i ako su poslovi takve prirode da ne zahtijevaju da ne zahtijevaju obavezno korištenje kupatila, za smještaj lične i zaštitne odjeće radnika mogu se koristiti i hodnici odnosno radne prostorije.

Za smještaj lične i zaštitne odjeće i obuće radnika koji obavljaju poslove sa otrovnim i zaraznim materijama, kao i materijama sa neugodnim i štetnim mirisima, moraju se obezbijediti posebne prostorije neposredno uz radne prostorije.

Član 120

Garderobe se projektuju, izvode i održavaju u zavisnosti od stepena zagađenosti, mjesta rada i vrste i prirode poslova koje radnici obavljaju i to:

1. za čiste poslove kod kojih postoje normalni uslovi rada, kao što su administrativni, trgovinski, časovničarski, finomehaničarski, graverski, krojački id r. mogu se izvesti garderobe sa vješalicama;

2. za prijavu poslove kod kojih se u procesu rada razvija prašina koja nije izrazito štetna po zdravlje (tekstilna industrija, kudeljare, sortiranje krpa i otpadaka, pekarske, stolarske, bojadisarske, bravarske, limarske, mehaničarske radionice is l.) za čuvanje i držanje lične i zaštitne odjeće i obuće obezbjeđuju se jednostruki garderobni ormari;
3. za poslove kod kojih se u procesu rada razvijaju prašina, gasovi ili pare, izrazito štetni po zdravlje radnika(rad sa olovom, živom, parom, kiselinom, na izradi akumulatotra is l.) obezbjeđuju se dvostruki garderobni ormari. Ako se radnicima koji obavljaju te poslove, svakodnevno obezbjeđuje čista zaštitna odjeća, za čuvanje lične odjeće mogu biti jednostruki garderobni ormari.
4. za poslove koji se obavljaju sa otrovima, zaraznim i štetnim materijama obezbjeđuju se posebne garderobne prostorije sa dvostrukim garderobnim ormarima za ličnu i zaštitnu odjeću i obuću,
5. za poslove koji se obavljaju u vlazi, kod kojih se u procesu rada ne razvija prašina, para ili gasovi (ledare, tvornice prehrambenih artikala pronaone – i sl.) obezbjeđuju se garderobe sa uređajem za sušenje odjeće i obuće;
6. za poslove koji se obavljaju u vlazi i pri kojima se razvijaju materije štetne po zdravlje radnika (hemijaska industrija is l.), obezbjeđuju se posebne garderobe za ličnu, a posebne za zaštitnu odjeću i obuću, s tim što garderoba za zaštitnu odjeću i obuću moraju imati i uređej za sušenje.

Član 121

Za radnike koji su izloženi vlazi ili void u tolikoj mjeri da se njihova zaštitna odjeća i obuća ne može osušiti u toku šest sati u garderobama sa običnim ormarima, odnosno sa sistemom vješalica, instaliraju se uređaji koji omogućavaju sušenje odjeće i obuće. U tu svrhu mogu se koristiti komore za sušenje, ormari s cirkulacijom toplog i suhog vazduha i slično.

Temperatura toplog vazduha za sušenje zaštitne odjeće i obuće ne smije prelaziti 313K(40 C).

Član 122

Garderobni ormari izrađuju se i opremaju tako da ispunjavaju slijedeće uslove:

1. da imaju visinu najmanje 1,8m, a dubinu i širinu najmanje 35 cm;
2. da su izrađeni na nogarima visokim 15 cm odnosno da su smješteni na fiksnu podnožje visoko 15 cm,
3. da na podesnim mjestima pri dnu i vrhu imaju otvore za ventilaciju;
4. da su obojeni zaštitnom bojom;
5. da s unutrašnje strane imaju vješalice ili druga odgovarajuća sredstva za vješanje odjeće;
6. da u gornjem dijelu imaju police visine 30 cm;
7. da u donjem dijelu imaju odjeljak (police) za obuću;
8. da imaju brave koje se zaključavaju;

Dvostruki garderobni ormari moraju biti izvedeni kao i jednostruki, osim širine koja ne može biti manja od 70 cm, a pregrada koja ih dijeli po širini na dva dijela mora biti tako izvedena da lična odjeća ne dolazi u dodir sa zaštitnom odjećom.

Član 123

Ako je u prostorijama predviđen smještaj odjeće za više od 50 radnika, slobodni prolaz između garderobnih ormara mora biti najmanje od 100cm.

Garderobne prostorije opremaju se klupama, ogledalima, pepeljarama i korpama za otpatke.

25. Kupatila

Član 124

Za radnike koji obavljaju poslove pri kojima dolazi do pljanja, kvašenja tijela i odjeće, znojenja, pojava velikih količina prašine ili neugodnih mirisa, koji rade sa otrovima, zaraznim ili jonizirajućim materijama, kao i radnike koji učestvuju u procesu prerade prehrambenih proizvoda ili izrade sterilnih materijala, moraju se obezbijediti kupatila.

Kupatila se projektuju, izvode i održavaju posebno za radnike, a posebno za radnice.

Član 125

U kupatilima se obezbjeđuje toplai hladna voda, predprostor za prilagođavanje temperature i proctor za presvlačenje koji omogućuje da odjeća i obuća radnika bude zaštićena od prskanja vodom.

Temperatura vazduha za vrijeme upotrebe kupatila ne može biti niža od 298K(25C).

Podovi i zidovi kupatila izrađuju se od materijala koji ne propuštaju vodu i koji se lako čiste.

Član 126

Broj tuševa u kupatilu određuje se u zavisnosti od vrste poslova i broja zaposlenih radnika u najbrojnijoj smjeni, i to:

1. jedan tuš za najviše 5 radnika ako se u procesu rada javlja prašina, štetne materije, neugodni mirisi, jako znojenje ili dolazi do kvašenja odjeće (termička obrada metala, pečenje plastičnih materijala, lijevanje metala, transportni radovi sa teretima u rastresitom stanju, transport sirovih koža, u mlinskoj industriji, prerada ribe, obrada drveta, bojenje i špricanje is l.);
 2. jedan tuš za najviše 10 radnika, ako se obavljaju poslovi prerade prehrambenih proizvoda ili izrade sterilnih materijala (proizvodnja kruha i tjestenina, mesnih proizvoda is l.).
- Kod obavljanja poslova koji isu navedeni u prethodnom stavu obezbjeđuje se 1 tuš na najviše 20 radnika.

Član 127

U kupatilima tuševi se mogu postavljati grupno ili pojedinačno.
Ako je tuš postavljen u kabini širina i dužina kabine ne može biti manja od 90x90cm.

Član 128

U zajedničkim kupatilima sa tuševima mora se predvidjeti odgovarajući predprostor za odlaganje odjeće i obuće, odnosno za sprečavanje nagle promjene temperature u prostoriji.

26. Umivaonici

Član 129

Umivaonici, po pravilu, treba da budu smješteni u posebne prostorije povezane sa garderobom i to posebno za radnike, a posebno za radnice.
Ako to process rada dopušta, umivaonici se mogu smjestiti i u radne prostorije.

Član 130

Umivaonici se projektuju, izvode i održavaju tako da ispunjavaju uslove u pogledu broja slavina, obezbjeđenja hladne i tople vode, materijala od koga su izrađeni i obezbjeđenja sredstava ili uređaja za sušenje ruku u zavisnosti od vrste poslova i broja zaposlenih radnika.

Član 131

Broj slavina u umivaonicima određuje se u zavisnosti od vrste poslova i broja zaposlenih radnika u najbrojnijoj smjeni i to:

1. jedna slavina za najviše 50 radnika za poslove na kojima nema štetnosti (administrative, tehnički i njima slični poslovi);
2. jedna slavina za najviše 20 radnika ako pri obavljanju poslova dolazi do prljanja ruku, jačeg znojenja, pojave prašine ili vlage, kvašenja odjeće i ruku;
3. jedna slavina za najviše 15 radnika ako pri obavljanju poslova dolazi do prljanja odjeće, ruku i tijela ili znojenja i pojave velikih količina prašine;
4. jedna slavina za najviše 10 radnika ako se pri obavljanju poslova izdvajaju štetne materije i neugodni mirisi, dolazi do jonizirajućih zračenja ili zagađuje odjeća.

27. Prostorije za ličnu higijenu radnika

Član 132

U građevinskom objektu sa radnim prostorijama u kojima su zaposlene radnice na poslovima pri čijem vršenju dolazi do prljanja, kvašenja tijela i odjeće, prekomjernog znojenja, velikih količina prašine ili neugodnih mirisa, koji rade sa otrovnim, zaraznim ili jonizirajućim materijama koje rade u procesu prerade prehrambenih proizvoda, ili izrade sterilnih materija, mora se obezbijediti posebna prostorija sa toplom i hladnom vodom za ličnu higijenu radnica.

Prostorija iz prethodnog stava mora biti odvojena od drugih prostorija predprostorom i opremljena posebnim kabinama površine najmanje 1,5m² i umivaonicima za pranje ruku, te smještena u neposrednoj blizini nužnika, po pravilu, što bliže mjestu rada radnica.

Broj kabina određuje se prema broju zaposlenih radnica, a najmanje po jedna kabina na svakih 50 zaposlenih radnica, ako broj zaposlenih radnica ne prelazi 300. Na svakih daljnjih 100 zaposlenih radnica mora se obezbijediti još najmanje po jedna kabina.

Kabine iz stava 2. ovog člana moraju imati odgovarajuću opremu koja služi za održavanje lične higijene (bide, stolić, ogledalo, higijenska posuda za otpadke i potrošni material).

28. Nužnici

Član 133

Nužnici se projektuju, izvode i održavaju, po pravilu, posebno za radnike a posebno za radnice. U višespratnim građevinskim objektima nužnici se obezbjeđuju na svakom spratu. U građevinskom objektu u kome su radne prostorije, udaljenost nužnika od najudaljenijeg mjesta rada ne može biti veća od 100 m, a ako se nužnici nalaze izvan građevinskog objekta ta udaljenost ne može biti veća od 200m.

Član 134

Broj nužnika u građevinskom objektu u kome su radne prostorije, određuje se prema broju zaposlenih radnika. Za najviše 30 radnika odnosno 20 radnika mora se obezbijediti po jedan nužnik, a uz nužnik za radnike i jedan pisoar.

Nužnici se obezbjeđuju u posebnim kabinama sa pregradama visine najmanje 2 m mjereno od poda. Površina poda kabine ne može biti manja od 90 cmx120cm.

Član 135

U građevinskom objektu u kome su smještene radne prostorije nužnici moraju imati predprostore sa vratima koja se sama zatvaraju i uređaj za vodeno ispiranje.

Predprostor mora biti opremljen sa jednim umivaonikom (lavaboom) na najviše četiri nužnika.

Prostorije nužnika moraju imati odgovarajuću ventilaciju.

Nužnik mora imati vrata koja se zatvaraju sa unutrašnje strane.

Pored glavne opreme nužnika, koja se sastoji od školjke i uređaja za vodeno ispiranje, kabina nužnika mora se opremiti i napravom za toaletni papir, zidnom vješalicom ili klinom.

Član 136

Pisoari se mogu izvesti kao panel pisoari, pisoarske školjke i uspravni pisoari.

Pisoari moraju biti izrađeni od materijala koji se lako pere.

Dužina panel pisoara, mora odgovarati broju zaposlenih radnika, tako da se obezbijedi dužina zida od 60cm za najviše 30 radnika.

Panel pisoari koji predstavljaju ravni dio zida moraju biti izrađeni od materijala koji je otporan na mokraću.

Panel pisoari moraju imati ispiranje vodom po cijeloj dužini.

Žljeb za odvod vode mora se postaviti ispod nivoa poda i imati lagani pad prema slivniku.

29. Prostorije za uzimanje hrane

Član 137

Ako u građevinskim objektima postoje posebne prostorije za uzimanje hrane (trpezarije), njihova veličina odnosno površina i broj stolova moraju odgovarati broju zaposlenih radnika, rasporedu smjena i drugim uslovima.

Član 138

U građevinskim objektima namijenjenim za radne prostorije u kojima se obavljaju poslovi pri kojim dolazi do prljanja, kvašenja tijela i odjeće, prekomjernog znojenja, pojave velikih količina prašine ili neugodnih mirisa, za radnike koji rade sa otrovnim, zaraznim ili jonizirajućim materijama, kao i za radnike koji učestvuju u procesu prerade prehrambenih proizvoda ili izrade strelnih materija, moraju se predvidjeti i obezbijediti posebne prostorije za uzimanje hrane.

Ispred prostorije za uzimanje hrane postavljaju se umivaonici sa tekućom, a po potrebi, i toplom vodom.

Prostorije iz stava 1. ovog člana moraju imati odgovarajuću ventilaciju.

30. Prostorije za pušenje

Član 139

Ako je zbog prirode procesa rada zabranjeno pušenje u radnim prostorijama i u krugu osnovne organizacije, moraju se predvidjeti posebne prostorije za pušenje.

Veličina prostorija za pušenje zavisi od broja zaposlenih radnika u najbrojnijoj smjeni. Prostorije za pušenje moraju imati odgovarajuću ventilaciju, izvedenu tako da ista obezbjeđuje što povoljnije uslove u pogledu čistoće vazduha id a su opremljene sa dovoljnim brojem pepeljara.

III – PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 140

Postojeći građevinski objekti namijenjeni za radne i pomoćne prostorije i radne prostore moraju se uskladiti sa opštim mjerama zaštite na radu propisanim ovim pravilnikom u roku od tri godine od dana stupanja na snagu ovog pravilnika.

Odredbe člana 12. stav 1. tačka 3. ovog pravilnika ne odnosi se na radne prostorije sa proizvodnim procesima koje su već izgrađene, ili čija je izgradnja otpočela u 1987. godini, pod uslovom da se u tim prostorijama obezbijede odgovarajući uslovi rada drugim mjerama zaštite na radu (površina prostorija, kubatura vazduha, ventilacija id r.).

Član 141

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaju važiti odredbe Pravilnika o opštim mjerama i normativima zaštite na radu za građevinske objekte namijenjene za radne i pomoćne prostorije (“Službeni list SFRJ” br.27/67, 29/67 i 41/68) preuzete kao odredbe republičkih propisa (član 118. tačka 21. Zakona o zaštiti na radu.

Član 142

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u “Službenom listu S RBiH”.

Broj:08-17-724
14.februara 1988.godine
Sarajevo

Predsjednik
Republičkog komiteta za rad i zapošljavanje
Mr Mato Pačak. s.r.